

УДК 327(477+479.22)“654”

А. О. Фурса

РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ ВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті аналізуються українсько-грузинські відносини в контексті взаємодії двох держав на міжнародній арені, а саме в рамках міжнародних організацій та спільної зовнішньополітичної мети - інтеграції до Європейського Союзу. Виокремлюються та піддаються аналізу найбільш суттєві аспекти співпраці України та Грузії в рамках СНД, ГУАМ, ОЧЕС, ООН, ОБСЄ, Рада Європи. У підсумку виділяються три основних виміри українсько-грузинського співробітництва у міжнародному контексті.
Ключові слова: Україна, Грузія, українсько-грузинські відносини, міжнародні організації, СНД, ГУАМ, ОЧЕС, ООН, ОБСЄ, Рада Європи, євроінтеграція, ЄС, Європейська політика сусідства, Східне партнерство.

Українсько-грузинські відносини мають давні історичні традиції і своїм корінням сягають у глиб століть. Після падіння царського самодержавства на території колишньої Російської імперії з'являються нові держави, зокрема Українська Народна Республіка (листопад 1917 р.) та Грузинська Демократична Республіка (травень 1918 р.). Саме у той час було підписано Договір між Українською державою і Грузинською Республікою (5 грудня 1918 року), що фактично став першим міждержавним договором. Але офіційні відносини між Україною та Грузією розпочалися 12 грудня 1991 року, коли Грузія однією з перших визнала незалежність України.

Від самого початку розвиток двосторонніх відносин між Україною та Грузією базувався на пошуку перспективних та взаємовигідних напрямків співпраці, зокрема це стосується співробітництва на міжнародній арені. Сьогодні Україну і Грузію об'єднують загальні цілі й інтереси внутрішньодержавного розвитку та зовнішньої політики – насамперед економічна та політична стабільність, зростання добробуту народу, взаємодія в рамках міжнародних організацій, інтеграція в європейські структури. Це створює сприятливі умови для налагодження плідного співробітництва як на державному, так і на громадському рівні.

В умовах переходу до нового статусу існування Грузія так само, як і Україна вбачала своє подальше майбутнє в інтеграції до європейського політичного, економічного й культурного простору, що стало спільною точкою дотику та метою обох держав. В цьому контексті дві держави приділяють значну увагу координації своїх зусиль в рамках міжнародних організацій, де взаємна підтримка є вагомим фактором обопільної вигоди, а разом з тим сприяє стабільності у регіоні в цілому та відіграє позитивну роль у реалізації євроінтеграційних устремлень двох держав.

Таким чином від самого початку розвитку міждержавних відносин зазначений напрямок співпраці впливав на формування усього комплексу українсько-грузинських відносин. Зазначене визначає актуальність теми дослідження оскільки вимагає комплексного, а разом з тим об'єктивного аналізу українсько-грузинської взаємодії на міжнародній арені, що дозволить у подальшому ефективно спланувати майбутні сценарії розвитку співпраці, а також активно розвивати подальший двосторонній діалог.

Джерельну базу дослідження склали міжнародно-правові акти, резолюції ухвалені міжнародними організаціями, документи Європейського Союзу та Ради Європи. Були використані національні правові акти та інші програмні документи Грузії та України, включаючи стратегію зовнішньополітичної діяльності. Дані були також отримані з офіційних матеріалів, звітів та інформаційних видань міжнародних організацій та органів ЄС. Джерелом додаткової інформації слугували матеріали засобів масової інформації.

Серед науковців які присвятили свою увагу безпосередньо проблематиці даного дослідження або окремі складові слід виділити наукові дослідження Д.Т.Сухіашвілі «Зовнішня політика Грузії в контексті євроінтеграції» [1] та З.С.Маршанії «Балто-чорноморська система міждержавного співробітництва у зовнішньополітичній стратегії Грузії» [2]. Також необхідно відзначити праці вітчизняних та зарубіжних істориків та політологів, що досліджують окремі аспекти тематики зазначеного дослідження, зокрема, Г. Перепелиця [3], А.Анджапідзе [4], А.Русецкий та О.Дорохіна [5], Т.Пхаладзе [6], Г.Шелест [7], С. Жильцов та И. Зонн [8], К.Гаджиев [9], В.Ціватий [10; 11] та ін.

Метою дослідження взаємодії України і Грузії на міжнародному рівні є необхідність визначення напрямків, що стали найбільш пріоритетними з точки зору історичного успіху і майбутніх перспектив.

Після розпаду Радянського Союзу виникає потреба для двох вже незалежних держав в пошуку свого місця на пострадянському просторі та в цілому на геополітичній карті світу. Можна умовно розділити такі вектори докладання спільних міжнародних зусиль України та Грузії: участь в інтеграційних проектах на пострадянському просторі; міжнародна співпраця в європейському напрямі; членство в міжнародних організаціях або сприяння членству в глобальних інтеграційних проектах.

Найбільш суперечливою з точки зору ефективності можна назвати співпрацю України і Грузії у форматі Співдружності незалежних держав. 8 грудня 1991 року в Біловезькій Пущі лідери Росії, України і Білорусі оповістили про намір створити Співдружність незалежних держав. 23 жовтня 1993 року до СНД приєдналася Грузія. Україна не є членом СНД і формально залишається лише спостерігачем організації, оскільки Статут Україною досі не ратифіковано. 14 серпня 2008 парламент Грузії прийняв рішення виходу з СНД, а 18 серпня 2009 Грузія офіційно перестала бути членом Співдружності.

Іншим форматом для розвитку співпраці між Україною та Грузією стала взаємодія в рамках ГУАМ, 10 жовтня 1997 року в Страсбурзі був створений консультативний форум ГУАМ, до якого входили Грузія, Україна, Азербайджан і Молдова. З 1999 по 2005 рік в організацію також входив Узбекистан. Даний проєкт став неформальною опозицією до активності Росії в регіоні в рамках СНД та відповідає зовнішньополітичним інтересам обох країн.

Як повноцінна міжнародна регіональна Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ почала функціонувати після Київського саміту 23 травня 2006 року. Співробітництво в рамках ГУАМ здійснюється в політичній, економічній, правоохоронній та гуманітарній сферах. Україна та Грузія беруть активну участь у підготовці та проведенні засідань головних органів ГУАМ - Рад, що збираються на чотирьох рівнях: глав держав, міністрів закордонних справ, національних координаторів та постійних представників. Головування в ГУАМ здійснюється на ротаційній, як правило, щорічній основі, тобто „від саміту – до саміту”. Органом, що здійснює організаційно-технічне забезпечення діяльності Організації, є Секретаріат ГУАМ, який акредитовано при МЗС України 21 травня 2007 року. Офіційна інаугурація якого відбулась 26 лютого 2009 року [12].

Поза договірними рамками Організації діють Парламентська асамблея (заснована у вересні 2004 р.); Форум зі співробітництва жінок держав-членів (заснований у вересні 2001 року); Міжнародний союз об'єднань громадян „Молодіжний форум країн” (заснований у листопаді 2006 року); Ділова рада (створена у липні 2002 року) та Економічний форум (вперше скликаний у листопаді 2004 року).

В ГУАМ діють вісім галузевих робочих груп – з питань економіки та торгівлі; енергетики; транспорту; культури, науки та освіти; туризму; боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та поширенням наркотиків; питань інформаційних технологій; надзвичайних ситуацій. Окремі з них мають свої підгрупи [13].

Головним документом Організації за демократію та економічний розвиток - ГУАМ є Статут Організації. До основних документів відносяться: Батумська декларація „Інтегруючи Схід Європи”, Бакинська декларація „З'єднуючи континенти”, Київська декларація про створення Організації за демократію та економічний розвиток - ГУАМ, Кишинівська декларація „В ім'я демократії, стабільності та розвитку”, Угода про створення зони вільної торгівлі між державами-учасницями ГУАМ, доповнена Протоколом про тимчасові Правила визначення країни походження товарів держав-учасниць ГУАМ від 22 травня 2006 року, Протокол до Угоди про співробітництво між Урядами держав-членів ГУАМ у сфері боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів від 20 червня 2002 року та ін.

Політична взаємодія реалізується через скоординовані дії держав-учасниць організації в рамках ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій. Відтак спільними зусиллями втілено в життя понад сто спільних заяв та виступів, а в рамках ООН досягли ухвалення резолюцій „Становище на окупованих територіях Азербайджану” (2008 р.), „Становище внутрішньо переміщених осіб та біженців з Абхазії, Грузія” (2008 р.), „Становище внутрішньо переміщених осіб та біженців з Абхазії, Грузія і Цхинвальського району/Південної Осетії, Грузія” (2009 р.).

Співробітництво в економічній сфері є пріоритетним напрямком діяльності ГУАМ. Так державами-членами ГУАМ підписано Угоду між Урядами про міжнародні мультимодальні перевезення вантажів, розробляється концепція Комплексного розвитку транспортного коридору.

Безперечно на сьогоднішній день для посилення авторитету організації на міжнародній арені необхідно розвивати та поглиблювати взаємодію у форматі ГУАМ +, орієнтуючись на реалізацію спільних проєктів із провідними гравцями на міжнародній арені: США, Японією, країнами ЄС.

Україні та Грузія зацікавлені в розвитку подальшої діяльності організації оскільки вона сприятиме: зміцненню солідарності держав-членів на міжнародній арені та в цілому міжнародного авторитету держав; активізації транзитно-транспортного та енергетичного потенціалу двох країн [14].

В рамках ОБСЄ співпраця української та грузинської делегацій має плідний та конструктивний характер. Зрозумілим є те, що пріоритетом Грузії в ОБСЄ є врегулювання існуючих територіальних конфліктів.

При обговоренні питань загальної діяльності Організації Грузія виступає рідко, приєднуючись натомість до тематичних заяв ЄС або ГУАМ. Виступи грузинської сторони в національній якості стосуються, в першу чергу, врегулювання територіальних конфліктів та висвітлення деструктивних кроків російської сторони. У цьому контексті Грузія орієнтується на підтримку держав-членів ГУАМ. У даному питанні Україна цілковито підтримує грузинську сторону, засуджуючи одностороннє визнання Росією згаданих утворень і відстоюючи позицію щодо територіальної цілісності Грузії на основі визнаних на міжнародному рівні кордонів [15].

Серед перспективних напрямків співробітництва з делегацією Грузії можна відзначити розвиток взаємодії з питань врегулювання "заморожених" конфліктів на просторі ОБСЄ, забезпечення взаємної підтримки ініціатив щодо інтеграції двох держав до європейського простору, а також у питаннях економічної реабілітації постраждалих від бойових дій регіонів Грузії [16].

Переходячи до розгляду співпраці України з Грузією в рамках ОЧЕС слід зазначити, що ініціатором створення організації була Туреччина. Фундаментом для створення ОЧЕС було підписання у Стамбулі в 1990 році декларації «Про Чорноморське економічне співробітництво. В 1998 році в Ялті був ухвалений статут і проголошений офіційний статус ЧЕС, як міжнародної організації, в яку увійшли 12 країн регіону: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина, Україна. Окрім того, 13 країн та 2 міжнародні організації (Конференція енергетичної хартії та Чорноморський клуб) мають статус спостерігачів. В ОЧЕС в рамках Ради вищих посадових осіб періодично збираються президенти, прем'єр-міністри й міністри закордонних справ країн-учасниць організації [8].

ОЧЕС активно працює за напрямками такими як: створення регіональної зони вільної торгівлі; створення мережі банків і ділових центрів; спорудження нових транспортних коридорів; комплексного використання й охорони біологічних, мінеральних, водних та інших ресурсів Чорного моря; розвитку паливно-сировинної бази регіону, раціонального використання енергії й розвитку альтернативної енергетики; технічного переоснащення підприємств машинобудування й АПК; розвиток підприємництва, зміцнення малого й середнього бізнесу. Україна зацікавлена та підтримує широкомасштабні комунікаційні проекти в рамках ОЧЕС: будівництво кільцевої автомагістралі навколо Чорного моря й систем магістральних трубопроводів для транзиту нафти й газу з Центральної Азії, Закавказзя, Близького й Середнього Сходу в Європу з використанням уже діючого нафтопроводу Одеса-Броди [17].

Грузія у своїй діяльності в ОЧЕС зорієнтована, переважно, на двосторонній або тристоронній основі співробітництва з членами організації. Прикладом чому може слугувати підписаний у травні 2010 року з Азербайджаном і Румунією Протокол про створення спільного підприємства «Azerbaijan-Georgia-Romania Interconnector» для транспортування каспійського газу в Європу шляхом будівництва спеціальних терміналів у Грузії, де природний газ буде скраплюватися, а потім розріджуватися в Румунії. До грузинського терміналу газ на буде транспортуватися газопроводом «Баку-Тбілісі-Ерзрум».

Також Грузія бере активну участь у будівництві залізничної дороги Баку-Тбілісі-Карс – транспортного коридору, який має з'єднати залізничні мережі Азербайджану, Грузії й Туреччини.

Незважаючи на те, що діяльність ОЧЕС повністю зосереджена на реалізації економічних проектів, в організації іноді звучать і політичні заяви. Так, під час засідання у травні 2010 року глав зовнішньополітичних відомств країн-членів ОЧЕС у Софії грузинська делегація, зробила спеціальну політичну заяву про незаконність визнання Росією Абхазії й Південної Осетії й засудила «злочинні дії Росії на окупованих територіях Грузії».

В рамках Ради Європи Україна та Грузія веде активну роботу у рамках роботи Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих і регіональних влад, що дозволяє позитивно вирішувати широкий спектр питань взаємної зацікавленості.

Традиційно найбільшу увагу Грузія надає діяльності Ради Європи в контексті подолання наслідків російсько-грузинського конфлікту. Україна бере участь в обговоренні та підтримці дій РЄ у підтвердженні територіальної цілісності та суверенітету Грузії. На сьогодні діяльність РЄ у зазначеній сфері базується на обговоренні консолідованої доповіді Генерального секретаря РЄ з цього питання. Окрім цього грузинська сторона також виявляє активність у ході розгляду правового блоку питань, зокрема, вироблення нових міжнародно-правових інструментів.

Основною резолюцією, прийнятою ПА РЄ щодо врегулювання російсько-грузинського конфлікту є Резолюція 1683 (2009) "Війна між Грузією та Росією: рік після". Дана резолюція підтверджує територіальну цілісність та суверенітет Грузії, непорушність її кордонів. ПА РЄ вітає співробітництво Грузії та Росії з місією ЄС зі встановлення фактів, а також успіхи, досягнуті в рамках першої робочої групи з питань безпеки та стабільності під час женецьких дискусій [18].

У свою чергу Грузія намагається активно підтримувати українську сторону. Яскравим прикладом чого є підтримка позиції України парламентською делегацією Грузії під час розгляду на червневій сесії Асамблеї питання перегляду повноважень парламентської делегації України в ПАРЕ у зв'язку із проблемою виборів судді ЄСПЛ від України.

Також грузинська парламентська делегація ПАРЕ підтримала ідею щодо просування в Раді Європи питання засудження Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Члени грузинської парламентської делегації Г. Бокерія, Н. Накашідзе, Е. Тевдорадзе є підписантами пропозиції щодо резолюції «Необхідність міжнародного засудження Голодомору 1932-1933 рр. в Україні».

Важливим елементом взаємодії України та Грузії в Раді Європи є налагодження партнерських відносин ГУАМ з Радою Європи та активізація співпраці з делегаціями країн ГУАМ.

Конструктивний характер також носить співробітництво між делегаціями України та Грузії в ООН як на двосторонній основі, так і в рамках ГУАМ.

Підтримуються тісні робочі контакти на рівні постійних представників та експертів шляхом обміну інформацією з питань, що становить взаємний інтерес. Здійснюється взаємна підтримка та координація спільних дій для просування актуальних для обох делегацій проектів резолюцій в рамках органів ООН.

Так як і в рамках зазначених вище міжнародних організацій пріоритетним завданням делегації Грузії в ООН є питання врегулювання конфліктів в Абхазії та Південній Осетії на основі збереження територіальної цілісності Грузії. У цьому контексті Україною традиційно надається підтримка з цього питання, що є одним із головних елементів співробітництва держав в ООН. Відтак 9 вересня 2009 на засіданні 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН ухвалено внесену Грузією резолюцію „Становище внутрішньо переміщених осіб та біженців з Абхазії, Грузія та Південної Осетії, Грузія”, всупереч деструктивній позиції з цього питання російської сторони. Ухвалення резолюції засвідчило неприйнятність для більшості держав-членів ООН визнання суверенітету самопроголошених держав на Південному Кавказі та необхідності врегулювання конфлікту на основі територіальної цілісності Грузії [19].

У свою чергу існує послідовна підтримка Грузією в ООН питання міжнародного визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Делегація Грузії однією з перших приєдналась до співавторів Декларації з вшанування 75-х роковин Голодомору 1932-1933 рр. у ході 63-ї сесії ГА ООН.

Пріоритетним напрямком співпраці України та Грузії в ООН є взаємодія в рамках ГУАМ щодо координування дії держав-учасниць ГУАМ та проведенню напруженої підготовчої роботи з країнами-членами ООН.

Позиції обох країн співпадають також і в більшості питань порядку денного ООН фінансово-економічної та гуманітарної сфер. Наприклад це стосується проектів резолюцій Генеральної Асамблеї ООН щодо інтеграції країн з перехідною економікою у світове господарство, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та співробітництво між ООН та ОЧЕС.

Варто відзначити тотожність позицій України та Грузії стосовно реформування Ради Безпеки ООН. З питань виборів до органів системи ООН Україна та Грузія взаємодіють у цілому на достатньому рівні. Така взаємодія відбувається за принципами як взаємної підтримки, так і обміну підтримкою кандидатур.

У своєму співробітництві з Європейським Союзом Україна та Грузія мають схожі інститути. Україна з об'єктивних причин знаходиться попереду Грузії в переговорному процесі з ЄС, що дозволяє їй ділитись досвідом взаємодії та допомогти скоротити відстань Грузії на шляху до євроінтеграції. У цьому контексті спільні консультації між двома країнами з питань євроінтеграції відбуваються на постійній основі в рамках міжпарламентських та міжвідомчих консультацій, зокрема майданчиком для активного обміну досвідом та координації дій на цьому напрямку слугують щорічні політичні консультації між зовнішньополітичними відомствами України та Грузії, разом з тим у рамках візитів на вищих рівнях обов'язковим пунктом порядку денного посідає питання євроінтеграції, що дозволяє синхронізувати спільні кроки на шляху до ЄС [20].

Історія політичного діалогу України і ЄС бере свій початок 2 грудня 1991 року, коли ЄС приймає першу декларацію відносно України, де робиться наголос на демократичному характері референдуму. А вже 14 вересня 1992 відбувається перша зустріч на вищому рівні Україна - ЄС за участю Президента України Леоніда Кравчука і Президента комісії Європейських співтовариств Жака Делора. Наступним важливим моментом є підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС 14 червня 1994 року, яка набрала чинності після ратифікації країнами-членами ЄС 1 березня 1998 року. У цьому ж році починають формуватися двосторонні робочі органи. В той же час у червні 1998 року Указом Президента України була затверджена Стратегія інтеграції в ЄС, а вже 10 грудня 1999 року на саміті ЄС в Гельсінкі була схвалена стратегія ЄС відносно України. Після чого під час візиту до Грузії Президент України Л.Кучма 15-16 березня 2000 року українська та грузинська сторони підтвердили своєю готовністю до взаємної підтримки на шляху досягнення спільної зовнішньополітичної мети – інтеграції в європейський політичний, економічний й культурний простір [21].

Влітку 2004 року Європейський Союз започаткував реалізацію Європейської політики сусідства, яка охопила східне та південне коло сусідніх з ЄС країн. Україна та Грузія від самого початку усвідомлювали неприйнятність ЄПС, оскільки вона позиціонувалася Європейським Союзом як альтернатива політиці розширення. Україна зайняла жорстку позицію з цього питання, що сприяло пошуку ЄС альтернативних шляхів співробітництва. Навесні 2008 року Польщею та Швецією була висунута зовнішньополітична ініціатива „Східне партнерство”. На відміну від Європейської політики сусідства, „Східне партнерство” є доповненням до двостороннього формату відносин між ЄС та державами-партнерами.

Відтак поява „Східного партнерства” привела до розмежування зовнішньополітичних підходів ЄС до відносин зі східними та південними сусідами ЄС (останні не є європейськими державами і тому навіть формально не мають права розраховувати на членство в ЄС).

Україні цікаві нові елементи „Східного партнерства”, яких не було у відносинах між Україною та ЄС – програма Всеохоплюючої інституційної розбудови, програма регіонального розвитку ініціатива Інтегрованого управління кордонами.

Грузія та Європейський Союз співпрацюють в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) відповідно до Плану дій Грузія – ЄС та додатком до нього Національної програми співпраці з ЄС на 2007-2010 рр. (НПС), а також в рамках ініціативи ЄС - «Східне партнерство» [22].

Грузія веде інтенсивні переговори з ЄС щодо укладення Угоди про асоційоване членство та зону вільної торгівлі. Під час засідання в грудні 2009 року Ради міністрів із загальних справ і зовнішніх відносин Євросоюзу було прийнято рішення про початок у 2010 році переговорів відносно угод про асоціацію з Грузією, Азербайджаном і Вірменією. Під час візиту в березні 2010 року Прем'єра Грузії Н.Гілаурі до Брюсселю, вищі посадовці ЄС вказали про наміри розпочати переговори про асоційоване членство Грузії влітку 2010 року. Їх важливим елементом стане створення зони вільної торгівлі. У липні 2010 Грузія розпочала переговори з ЄС щодо укладення Угоди про Асоціацію [23].

Грузія активно співпрацює з ЄС щодо лібералізації візової політики. У листопаді 2009 року в Брюсселі парафоровані угоди між Грузією і ЄС щодо спрощення візового режиму і реадмісію. У жовтні 2010 Європейський парламентський комітет затвердив Угоду між Грузією та ЄС зі спрощення візового режиму, яка була підписана у червні 2010.

Навесні 2009 Грузія стала учасником нової ініціативи ЄС «Східне партнерство». У листопаді 2009 року між Грузією та ЄС підписана декларація про «Партнерство для мобільності», яка стосується легальної міграції громадян Грузії до країн Європи, створення гарантій для праці та виділення для громадян Грузії робочих квот.

Співпрацюючи з ЄС в зазначених площинах, зокрема це стосується «Східного партнерства», Грузія має на меті пошук функціональних механізмів, які б дозволили прискорити інтеграцію країни в Євросоюз та наповнити цей процес практичним змістом.

На даному етапі пріоритетними завданнями для України у співробітництві з ЄС є підготовка Угоди про асоціацію, створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що є невід'ємною складовою майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також скасування візового режиму для громадян України.

Угода про асоціацію є якісно новим, поглибленим форматом відносин між Україною та ЄС. Угоди такого типу були укладені свого часу з країнами Центральної та Східної Європи і є важливим та логічним кроком на шляху наблидження в перспективі до наступного етапу – укладення угод про вступ до ЄС.

Отже скоординована взаємодія України та Грузії на міжнародній арені є одним із факторів стабільності в регіоні. Через це Україні завжди відводилось особливе місце у зовнішній політиці Грузії. Оскільки остання постійно була зацікавлена у сильній та незалежній Україні, яка б слугувала альтернативним Росії центром тяжіння на пострадянському просторі. Жодна країна на території колишнього Радянського Союзу так серйозно не ставилась до амбіцій України стати регіональним лідером, як Грузія. Разом з тим українсько-грузинська співпраця ніколи не була знаряддям досягнення домінування над іншими країнами регіону.

В контексті взаємодії в рамках роботи міжнародних організацій (ГУАМ, ОЧЕС, ООН, ОБСЄ, Рада Європи) делегації України та Грузії налагодили тісне співробітництво, що дозволяє в повній мірі враховувати інтереси обох сторін при обговоренні важливих та чутливих питань та забезпечувати взаємну підтримку. Грузія веде активну діяльність у рамках міжнародних організацій, особливо після загострення протистояння з Росією у зв'язку з військовими діями на території Південної Осетії, а також визнання РФ незалежності Південної Осетії та Абхазії. У зазначеному контексті Грузія розраховує на підтримку української сторони, що забезпечує проведення робочих контактів на рівні делегацій двох країн сталий, доброзичливий та конструктивний характер. Також Україна та Грузія активно співпрацюють на євроінтеграційному напрямку. Зрозумілим є те, що Грузія сподівається на підтримку України в питаннях євроінтеграції [24].

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна виділити три основних виміри співробітництва України та Грузії у міжнародному контексті [5, арк.93]:

1. Трансконтинентальний вимір – співробітництво України та Грузії в рамках ООН та ОБСЄ.
2. Континентальний макрорегіональний вимір – інтеграція до ЄС, співробітництво в рамках РЄ, Європейської політики сусідства та Східного партнерства.
3. Регіональний вимір – співробітництво України та Грузії в рамках СНД, ГУАМ, ОЧЕС.

Джерела та література

1. Сухіашвілі, Д.Т. Зовнішня політика Грузії в контексті євроінтеграції [Текст] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Д.Т. Сухіашвілі; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – О., 2013. – 17 с.
2. Маршанія, З.С. Балто-чорноморська система міждержавного співробітництва у зовнішньополітичній стратегії Грузії: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / З.С. Маршанія; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – Одеса, 2011. – 16 с.
3. Перепелиця Г. Конфлікти в посткомуністичній Європі / Г. Перепелиця. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень. – ПЦ "Фоліант", 2003 – 429 с.
4. Анджапарідзе А. Українсько-грузинське особливе партнерство: нова якість на пострадянському просторі / А. Анджапарідзе // Науковий вісник "Гілея". – 2009. – №29. – С. 691-699.
5. Русецький А. «Архипелаг Кавказ» – мифы и реал-политик / А. Русецкий, О. Дорохина. – Тбилиси : 2009. – 195 с.
6. Pkhaladze T. The new concept of Russian foreign policy toward Georgia: Postwar period of the August 2008 war / T.Pkhaladze, T. Sharashenidze, G. Volski, T. Karukhnishvili, Giorgi Gvimradze, N.Bachiashvili, N.Devdariana. – Publishing House "Mtatsmindeli", 2010. – 154 с.
7. Шелест Г. Українсько-грузинські відносини – фактор стабільності в Чорноморському басейні / Г.Шелест // Журнал «Стратегічні пріоритети». – 2007. – № 2 (3). – С. 151-159.
8. Жильцов С. Черноморский регион: новые очертания / С.Жильцов, И.Зонн // МГОУ. – 2010. – С. 175-188.
9. Гаджиев К.С. Кавказский узел в геополитических приоритетах России / К.С. Гаджиев. – М. : Логос, 2010. – 532 с.
10. Ціватий В.Г. Сучасна дипломатична служба Грузії в умовах глобалізації: інституційний розвиток, проблеми та перспективи / В.Г. Ціватий, О.П. Сосюра // Зовнішні справи. – К., 2012. – № 06. – С. 38-43.
11. Ціватий В.Г. Зовнішня політика і дипломатія Грузії в умовах глобалізації: інституціональний вимір / В.Г. Ціватий // Україна дипломатична. – К: «Преса України», 2012. – Вип. XIII. – С. 333-406.
12. Кобилянська Л. Економічне співробітництво держав-учасниць ГУАМ / Л. Кобилянська / Збірник наукових праць дослідження міжнародної економіки. – К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2011. – №1 (66). – С. 125-139.
13. Офіційний веб-сайт ГУАМ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://guam-organization.org/node/447>
14. Шелест Г. Українсько-грузинські відносини – фактор стабільності в Чорноморському басейні / Журнал «Стратегічні пріоритети» – 2007 – №2(3) – С. 151-159
15. Чорноморська синергія/ Матеріали міжнародної конференції 21-23 жовтня 2007 р. – Одеса-Стамбул. – 75 с.
16. Україна і Грузія в контексті політичних, економічних та безпекових трансформацій: наслідки і перспективи / Матеріали міжнародної конференції 23-24 жовтня 2009 р. – Одеса : Фенікс. – 125 с.
17. Маршанія З.С. Балто-чорноморское измерение международного-регионального сотрудничества во внешнеполитической стратегии Грузии / З.С. Маршанія // Науковий вісник. – 2009. – №2 (80). – С. 150-162.
18. Війна між Грузією і Росією: рік потому [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1027_rez_1683.htm
19. Офіційний веб-сайт ООН [Електронний ресурс] / Архів документів / Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/>
20. Фурса А.О. Українсько-грузинські відносини в контексті формування базових договірно-правових основ співробітництва / А.О. Фурса // Дні науки історичного факультету: Матеріали V Міжнародної наукової конференції молодих учених. – Вип. V: у 7-ми част. – Ч.2. – К., 2012. – С. 61-62
21. Верлюіз П. Грузія розраховує на ЄС [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://georgia.iwp.org.ua/ukr/public/106.html> (25 лютого 2010)
22. Грузія й Україна мають намір іти в ЄС разом [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2010/11/11/31109> (25 лютого 2010)
23. Семенов С. Страна традицій і реформ / Украинский деловой журнал Эксперт. – 2010. – 20-26 декабря № 49 (286); Контрольний термін: 2015 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://georgia.iwp.org.ua/ukr/public/108.html> (21 лютого 2010)

24. Интервью Посла Украины в Грузии Василия Цыбенко газете «Свободная Грузия» (12 августа 2010 г.) [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/48671.htm> (28 лютого 2010)

Фурса А. А. Ретроспектива українсько-грузинських відносин в міжнародному контексті

В статті аналізуються українсько-грузинські відносини в контексті взаємодії двох країн на міжнародній арені, а саме в рамках міжнародних організацій і загальної зовнішньополітичної цілі – інтеграції в Європейський Союз. Виділяються і аналізуються найбільш суттєві аспекти співпраці України і Грузії в рамках СНГ, ГУАМ, ОЧЭС, ОБСЄ, Ради Європи. В результаті виділяються три основні виміри українсько-грузинського співробітництва в міжнародному контексті.

Ключові слова: Україна, Грузія, українсько-грузинські відносини, міжнародні організації, СНГ, ГУАМ, ОЧЭС, ОБСЄ, Рад Європи, євроінтеграція, ЄС, Європейська політика сусідства, Східне партнерство.

Fursa A. O. Retrospective of Ukrainian-Georgian relations in an international context

The article analyzes Ukrainian-Georgian relations in the context of cooperation between two countries in the international arena, namely in the framework of international organizations, and the general foreign policy goals - integration into the European Union. Were selected and analyzed the most essential aspects of cooperation between Ukraine and Georgia in the framework of the CIS, GUAM, BSEC, OSCE, Council of Europe. Finally identify three major dimensions of the Ukrainian-Georgian cooperation in the international context.

Key words: Ukraine, Georgia, Ukrainian-Georgian relations, international organization, CIS, GUAM, BSEC, OSCE, Council of Europe, eurointegration, EU, European Neighborhood Policy, Eastern Partnership.

УДК 94:327(410.1+410.5)“19/20”

С. В. Білоножко

АНГЛО-ШОТЛАНДСЬКІ ВІДНОСИНИ: ДЕВОЛЮЦІЯ ЗАМІСТЬ ФЕДЕРАЦІЇ

Стаття присвячена сучасним проблемам англо-шотландських стосунків, які мали складні історичні корені. Сучасні тенденції розвитку двосторонніх відносин протягом останніх років набули нових форм і виявили декілька варіантів їх вирішення. В основі цих відносин лежать проблеми шотландського націоналізму. Головним компонентом вирішення двосторонніх відносин є національний референдум, в якому ключову роль відіграє населення Шотландії, яке має поставити останню крапку у вікових міжнаціональних протиріччях.

Ключові слова: юніоністи, деволюція, націоналізм, «Единбурзька угода», міжнаціональні протиріччя.

Більше 300 років існує англо-шотландська унія (союз). Це начебто свідчить про непорушність Великобританії як єдиної держави. Але по тому, як йдуть політичні процеси в Шотландії, очевидно, що ідея відокремлення від Англії стає реальністю. За підсумками виборів до шотландського парламенту 2007 р. найбільшою фракцією в ньому стала Шотландська національна партія, чия програма мета – незалежна держава. Але чи захочуть шотландці розлучення з Англією – неясно. Серед них лише 30 відсотків підтримують таку ідею, хоча 80 вважає за краще не називати себе британцями. На референдумі 1997 р. за автономію проголосував 71 % шотландців, а в 1999 р. він знову було продемонстровано результат майже однаковий. Шотландський сепаратизм не укладається в звичну схему етнічних націоналізмів. У країні ніколи не було ностальгії за власною втраченою державністю. Її об'єднання з Англією продиктоване пануванням з 1603 р. шотландських Стюартів. У 1707 р. сталося об'єднання парламентів, і ця дата вважається народженням "справжньої" унії. При цьому шотландські депутати були представлені в Лондоні.

Проблема англо-шотландських стосунків знайшла своє відображення в історичній і політичній літературі. Варіантів розгляду її досить багато. Здебільшого автори досліджують історичні форми стосунків, починаючи від середньовічної історії до сьогодення. Серед фахівців, які розглядають в цілому історію Шотландії в контексті історії Англії, можна назвати Єрофеева Н.А., Штокмара В.В., Єрьоміну Н.В., зарубіжних дослідників М. Атча, М. Фрая, М. Піттока, Р. Горінга, Дж. Вормалда. Англо-шотландським відносинам присвячені дослідження істориків Априщенко В.Ю., Звереві Г.І., Бурової І.І., Гроздової І.Н., Дж. Мортонна, Л. Врокліса. Значна кількість публікацій, особливо що стосуються перебігу подій останніх десяти років, належить політичним оглядачам М. Куровець, О. Кустарьовій.

Шотландську націю ніхто не пригнічував. Країна завжди зберігала незалежну судову, шкільну і церковну організацію. Правда, своя мова забута. Тепер при розмовах про незалежність ніхто не говорить про відродження мови. Приклад Ірландії, де націоналісти вимагали відродити свою мову, показує, що все це марно. На кельтській мові ірландці не заговорили.

Культивування символів шотландської самобутності зіткнулося з труднощами. Виявилось, що значущої шотландської старовини не залишилося. Знаменитий шотландський кілт був скроєний в ХІХ столітті. Національна самосвідомість походить від епохи Просвітництва, коли Единбург був одним з головних мозкових центрів Європи. Сам Адам Сміт, хрещений батько англійського капіталізму, жив і працював в Единбурзі. Англо-шотландські стосунки не схожі на англо-ірландські. Ірландія була скорена силою. В історії Шотландії немає нічого схожого. Ірландцям була нав'язана англійська земельна аристократія. Шотландська ж аристократія зберегла і легко включилася в загальнобританську машину управління. Ірландці